

ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ»

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΕΡΓΟΚΡΙΤΙΚΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΣΥΡΜΑ ΠΕ02

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΣΑ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΟΜΑΔΑ: ΜΙΡΑΝΤΑ ΜΑΚΡΗΠΕ02

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2022-2023

<http://etolikotheater.weebly.com/uploads/7/3/2/7/7327842/downloaded.pdf>

Ψυχή του Θρήνου,

Του μαρτυρίου και της θυσίας,

Στέλλα Βιολάντη !

Μεσ' στο μοσκόβολο νησάκι που ανασαίνει

Με την πνοή του γιασεμιού και με του κρίνου,

Ω φλόγα ερωτική πλατειά χυμένη !

Επέταξε η ψυχή σου

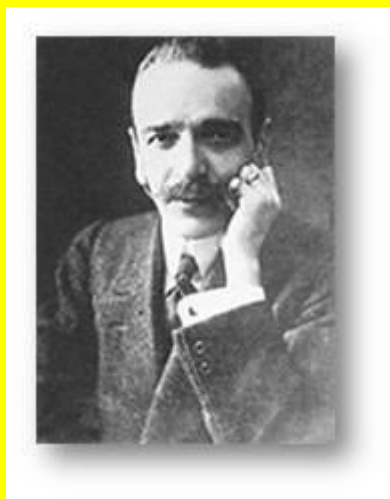
Μεσ' από την ανήμερη τη φυλακή σου,

Για να ωμορφήνη κάποια κόλασην

Ιστορισμένη

Από κανένα Δάντη,

Στέλλα Βιολάντη !

Ο Γρηγόριος Ξενόπουλος γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη στις 9 Δεκεμβρίου 1867, από πατέρα Ζακυνθινό -πρώην στρατιωτικό και έμπορο- και μητέρα μια καλλιεργημένη Φαναριώτισσα. Έζησε τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια στη Ζάκυνθο, μέχρι το 1883, όταν γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών για να σπουδάσει Φυσικομαθηματικά. Τις σπουδές του δεν τις ολοκλήρωσε ποτέ. Από το πρώτο ήδη έτος είχε αρχίσει την ενασχόληση με τη λογοτεχνία, η οποία ήταν και η μοναδική πηγή εσόδων του.

Ο Ξενόπουλος πρωτοεμφανίστηκε στην πεζογραφία το 1888, με το μυθιστόρημα «Ο άνθρωπος του κόσμου», για να ακολουθήσουν μερικά από τα σημαντικότερα έργα του: «Μαργαρίτα Στέφα» (1893), «Κόκκινος Βράχος» (1905), τα «αθηναϊκά» μυθιστορήματα «Ο Πόλεμος» και οι «Μυστικοί Αρραβώνες», καθώς και η «Λάουρα» το 1915.

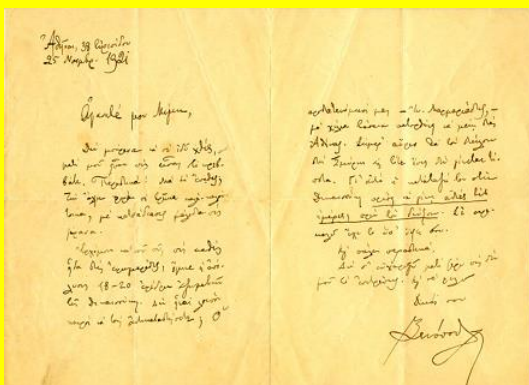
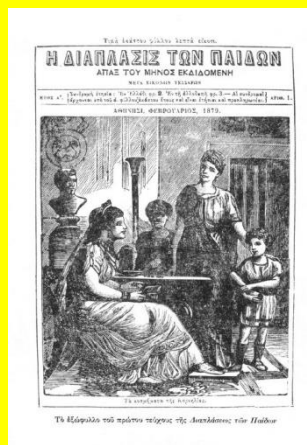
Αλλά η πιο φιλόδοξη συγγραφική του απόπειρα ήταν η κοινωνική τριλογία «Πλούσιοι και φτωχοί» (1919), «Τίμιοι και άτιμοι» (1921), «Τυχεροί και άτυχοι» (1924), με τα δύο πρώτα να αναγνωρίζονται ως τα καλύτερα έργα του. Τα περισσότερα από τα μυθιστορήματά του εκτυλίσσονται στην Αθήνα και γράφτηκαν πριν ο συγγραφέας κλείσει τα τριάντα, αντλώντας υλικό από τις εμπειρίες των φοιτητικών του χρόνων με τον έρωτα να γίνεται το κυρίαρχο θέμα- ιδίως ο έρωτας μεταξύ χαρακτήρων από διαφορετικές τάξεις.

Σταδιακά, θα αποτυπώσει με οξυδέρκεια το πανόραμα της κοινωνικής ζωής και των ηθών, με μια προσεκτική σκιαγράφηση του αστικού τοπίου αλλά και μια σπάνια τεχνική αρτιότητα στον χειρισμό των προσδοκιών του αναγνωστικού κοινού, με πλοκές που επινοούνταν με μαθηματική ακρίβεια. Πολλοί κριτικοί, ωστόσο, τον κατηγόρησαν –όταν άρχισε να δημοσιεύει μυθιστορήματα σε συνέχειες- ότι έκανε εύκολα παραχωρήσεις στα γούστα των αναγνωστών και ότι χρησιμοποιούσε προκλητικές ερωτικές σκηνές για να εντυπωσιάζει. Κανένας όμως δεν αμφισβήτησε τη μυθοπλαστική του ευφυΐα, καθώς και μια συνειδητή ικανότητα να ψυχαγωγεί τον αναγνώστη, αναπαριστώντας με ζηλευτή άνεση σκηνές και πρόσωπα από την καθημερινή αστική ζωή- κάτι που φαίνεται και σε αρκετά θεατρικά του.

Συνεργάστηκε με πλήθος εφημερίδων και περιοδικών στις οποίες δημοσίευε μελέτες, άρθρα, διηγήματα και μυθιστορήματα. Το 1894 ανέλαβε τη διεύθυνση της “Εικονογραφημένης Εστίας”, το 1896 έγινε αρχισυντάκτης του περιοδικού “Η Διάπλαση των Παιδών”, του οποίου ήταν και συνδρομητής κατά τα παιδικά του χρόνια. Είναι χαρακτηριστική η υπογραφή του “ΣΑΣ ΑΣΠΑΖΟΜΑΙ, ΦΑΙΔΩΝ”, που χρησιμοποιούσε στις επιστολές που υποτίθεται έστελνε στο περιοδικό.

Αρχικά, το περιοδικό γραφόταν σε απλή καθαρεύουσα, αλλά από το 1916 και έπειτα στη δημοτική. Από το 1901 ως το 1912 δημοσίευε στο περιοδικό “Παναθήναια” λογοτεχνικά έργα και μελέτες και από το 1912 άρχισε να συνεργάζεται με την εφημερίδα “Έθνος”, γράφοντας μυθιστορήματα σε συνέχειες. Το 1927 ίδρυσε το περιοδικό “Νέα Εστία”, του οποίου ήταν διευθυντής ως το 1934, ενώ μαζί με τους Παλαμά, Σικελιανό και Καζαντζάκη ίδρυσαν την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών, για να αναγνωριστεί τελικά η πολυσχιδής αυτή δραστηριότητα τόσων ετών με τον επισημότερο τρόπο: το 1931 γίνεται μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Και όλα αυτά μαζί με μια πλήρη προσωπική ζωή, αφού παντρεύτηκε δύο φορές - το 1894 την Ευφροσύνη Διογενίδη και το 1901 τη Χριστίνα Κανελλοπούλου- από τις οποίες απέκτησε τρεις κόρες.

Στις 24 Ιανουαρίου 1951 θα φύγει από τη ζωή έχοντας όμως προηγουμένως καταφέρει ό,τι ονειρεύτηκε, όπως εξάλλου αναφέρει και ο ίδιος στον απολογισμό που έκανε τέσσερα χρόνια νωρίτερα, όταν έγραφε το «Η ζωή μου σαν παραμύθι», ήθελε, εξ αρχής, να γίνει ένας συγγραφέας-παιδαγωγός ο οποίος θα πλάσει μια ενιαία, αλλά απλή λογοτεχνική γλώσσα που να την αντιλαμβάνονται και να την απολαμβάνουν όλοι, και βέβαια τα παιδιά, τα οποία τόσο αγαπούσε και εκτιμούσε. Όπως και έγινε...

Ο Ξενόπουλος γράφει για το έργο του

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ «Στέλλα Βιολάντη» («Ἔρως Ἐσταυρωμένος») εἶνε γραμμένη πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν. Γιὰ κάμποσο καιρὸ ἐθεωροῦτο τὸ καλύτερο ἀπὸ τὰ διηγήματά μου. Ἐπειτα τὴν ἐξετόπισαν ἄλλα νεώτερα. Κανένα ὅμως δὲν εἶχε τὴν δημοτικότητά του καὶ κανένα δὲν ἐδιαβάσθηκε ὡς αὐτό. Μποροῦμε νὰ κρίνομε κ' ἀπ' τῆς φορῆς ποῦ τυπώθηκε. Πρῶτα μῆτις στὰ «Παναγήναια» τοῦ 1901 (Τόμος Α', σελ. 288 καὶ κ.). Ἐπειτα τὸ ξανατύπωσα στὴν Β' Σειρὰ τῶν «Διηγημάτων» μου, ποῦ εἶνε τώρα ἐξαντλημένη. Ἀπὸ καὶ τὸ πῆραν ἄλλα ἐστὰ τοῦλάχιστον περιοδικά. Ὡστε τὸ σημερινὸ τίτλημα πρέπει νὰ εἶνε τὸ δέκατο. Ἐπειτα ἔγινε δράμα, μὲ σκηνακὴ μουσικῆ τοῦ κ. Καλομοίρη καὶ παίχθηκε στὰς Ἀθήνας καὶ κεντοῦ ὅπου πῆγε ἡ Μαρίνα Κοτοπούλη, τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔξη χρόνια. Λίγα πλάσματα τῆς νεοελληνικῆς φαντασίας καὶ λίγα φιλολογικὰ ὀνόματα ἀντιλαμβάνησαν σὸν τὸ «Στέλλα Βιολάντη». Καὶ γιὰ τὸ μοναδικὸ τοῦ πράγματος θ' ἀναφέρω, ὅτι τὸν καιρὸ ποῦ πρωτοπαίχθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ δράμα, ἕνας πιλοπόλης, γιὰ ρεκλάμα, ἐτύπωσε στῆς κορδέλλες τῶν ναυτικῶν τοῦ παιδικῶν καπέλλων τὸ ὄνομα «Στέλλα Βιολάντη»! Ὑστερα ἀπὸ τὴ δημοτικότητα αὐτῆ τοῦ ὀνόματος τῆς ἡρώιδος, μοῦ φάνηκε πῶς ἔπρεπε νὰντικατάστησω μ' αὐτὸ καὶ τὸν πρῶτο ἐκεῖνο τίτλο τοῦ διηγήματος «Ἔρως Ἐσταυρωμένος», ποῦ δὲν τὸν μεταχειρίζεται πιά κανένας. Φωνὴ λαοῦ...

Ἡ «Στέλλα Βιολάντη» δὲν εἶνε ἐντελὸς πλάσμα τῆς φαντασίας μου. Ἀπὸ παρόμοια δράματα ποῦ συνέβησαν στῆς ἡμέρες μου, σχεδὸν μπροστὰ στὰ μάτια μου, μοῦ ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ πλάσω ἕνα τρίτο, δικό μου. Πολοὶ βρῆκαν τὸν Παναγὴ Βιολάντη ὑπερβολικὰ κακὸ. Ἀπὸ τὸ πιστεύω... Ὅχι μόνον πιστότατα ἀντιγραφισμένοι εἶνε ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀλλὰ ἔχει καὶ

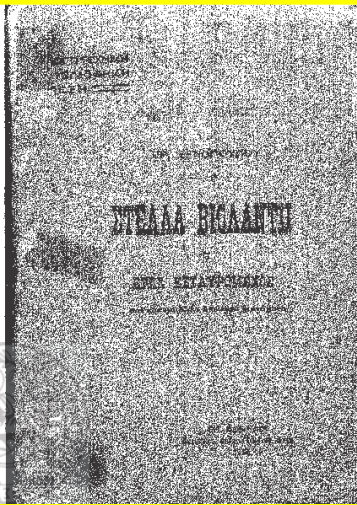
ἦ'

τόσο δικαίωμα στὰ καμώματά του, ὅσο καὶ ἡ Στέλλα. Στὸ δράμα αὐτὸ παλέβουν ἡ πατρικὴ ἐξουσία μ' ἕνα τῆς τὰ δικαιώματα, καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου μὲ τὰ δικὰ τῆς. Ὁ Παναγὴς Βιολάντης δὲν εἶνε καθαρὸ κακός. Εἶνε μόνον κριτικὸς ὀλόμνημα ἀπὸ τὴν ἰδέα, ὅτι πρέπει νὰ διευθύνῃ τὰ παιδιὰ του, τὸ στίτι του. Καὶ ὅχι κἀν ὅπως θὰ ἤθελε αὐτός, ἀλλὰ ὅπως θέλει ὁ κόσμος, ποῦ λογαριάζει τὴν ὑπόληψίν του καὶ ποῦ τὸν τρέμει. Στενεδεὶ τὴν καρδιά του γιὰ νὰ κἀνῃ τὸ χρέος του σκληρὰ, ἀμείλικτα. Βέβαια, εἴη ἡ συμπάθειά μας φέρεται πρὸς τὴ Στέλλα Βιολάντη, ποῦ θυσιάζεται γιὰ μιὰ ἰδέα ὑψηλότερη, εὐγενικότερη, ἀνθρωπινότερη. Ἀλλὰ καὶ ὁ Παναγὴς δὲν πρέπει νὰ φαίνεται λιγώτερο δυστυχισμένος...

Κριτικὲς ἀναρίθμητες γράφθηκαν γιὰ τὴ «Στέλλα Βιολάντη». Μὰ ἀπὸ τῆς πιὸ ὥρατης καὶ ἐνθουσιαστικῆς εἶνε ἐκεῖνη ποῦ δημοσίευσε στὴν «Ἀκρόπολι» (1903) ὁ Βλάσης Γαβριηλίδης. «Ἀπὸ τὸ διήγημα—λέγει—πλησιάζει πρὸς τὸ κλασσικόν, τουτέστι πρὸς τὸ τέλειον». Ἀλλὰ ἐδῶ θὰ ταίριαζε νὰ τυπώσω ἕνα ἀνέκδοτο κριτικὸ γράμμα, ποῦ μοῦ ἔστειλε τότε ὁ ἀληθινός Περικλῆς Γιαννόπουλος. Τί σοφὴ, τί βαθειὰ ποῦ εἶνε ἡ ἀνάλυσίς ποῦ κάνει, καὶ πόσο μ' ἐκολάκεψε ἡ προσοχὴ ποῦ χίρισε στὸ ἔργον μου ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος! Δυστυχῶς, θὰ ἔπρεπε νὰ ψάξω στὰ παλιὰ μου χαρτιά, τὰ κατὰστάτα, καὶ δὲν ἔχω τώρα καιρὸ.

Μάιος, 1914

ΓΡ. Σ.

εκδόσεις βιβλίων

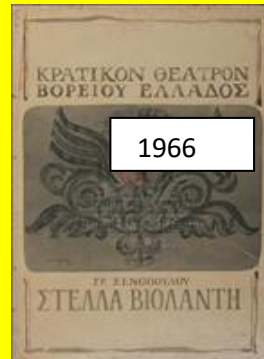
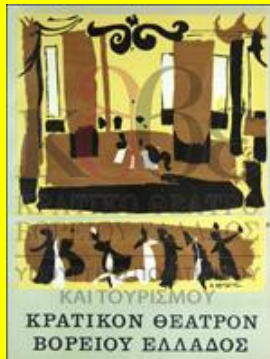
1909

η Μαρίκα Κοτοπούλη ανεβάζει στο θέατρο της Ομόνοιας, στις 10 Ιουνίου, για πρώτη φορά στην Αθήνα, τη "Στέλλα Βιολάντη".

1931

Διαφημιστικό έντυπο για την ταινία του Ιωάννη Λούμου "Στέλλα Βιολαντή", από το ομώνυμο θεατρικό του Γ. Ξενοπούλου. Παραγωγή "Ελλάς Φιλμ". Με τους συντελεστές και τους ηθοποιούς, την υπόθεση του έργου και πολλές φωτογραφίες.

1966

πρόγραμμα

αφίσα

2001

ζωγραφική μακέτα κοστούμιών

στο θέατρο

η αυλαία ανοίγει.....

Εθνικό Θέατρο: Κεντρική Σκηνή

12/06/1948 - 17/06/1948

Βασιλικό Θέατρο, Πλατεία Λευκού

Πύργου

Μια καλοκαιρινή βαρκάδα και μια ερωτική ραβασάκι ήταν αρκετά για να αποκαλυφθούν τα καλά κρυμμένα από καιρό συναισθήματα που έτρεφε η Στέλλα Βιολάντη για το Χρηστάκη Ζαμάνο. Κανείς τους δε σκέφτηκε ότι η αγάπη τους έπρεπε να δοκιμαστεί. Έτσι όταν η Στέλλα Βιολάντη έγραφε τη φράση «Σ' αγαπώ» πάνω σε μια κόλλα χαρτιού, με μια μαργαρίτα στην κόχη δεν μπορούσε να φανταστεί ότι χάραζε την αιώνια καταδίκη της. Μια καταδίκη που την όρισε ο ίδιος ο πατέρας της, ο Παναγής Βιολάντης, όταν έλαβε την επιστολή του Χρηστάκη. Έτσι, ο Παναγής Βιολάντης, αφού απείλησε τον Χρηστάκη για να μην ασχοληθεί ξανά με την κόρη του, κλείδωσε την ίδια στο δωμάτιό της και αργότερα στη σοφίτα. Μέρες και μέρες κράτησε η τιμωρία της Στέλλας. Όμως εκείνη προτιμά να απαρνηθεί την ίδια τη ζωή της παρά την αγάπη της. Ξεψυχάει ολομόναχη στη σοφίτα, αγνοώντας ότι ο άνθρωπος για τον οποίο θυσιάστηκε είχε δεσμό πια με κάποια άλλη.

Τα πρόσωπα

Μια κοπέλα, άνθος μέσα στο «άνθος των λαμπρών ζακυνθίων παρθένων», όπως λέει και ο ποιητής, με την κάτασπρη, τη γαλατένια σάρκα του κρίνου και με τα μαύρα μάτια τα χαριτοβλέφαρα. Είναι το όμορφο πλουσιοκόριτσο της άξιας οικογένειας, που με σοβαρότητα και αξιοπρέπεια δεν επιτρέπει στον εαυτό της να γίνει η μία από τις πολλές ερωτοχτυπημένες με το Χρηστάκη. Ένα ραβασάκι, όμως, έρχεται να ανατρέψει την μέχρι τώρα ζωή της, την απελευθερώνει από το ρόλο της υπάκουης κόρης. Μεταμορφώνεται σε μια δυναμική γυναίκα, μια γενναία επαναστάτρια, που διεκδικεί ανυποχώρητα το δικαίωμα στη ζωή και τον έρωτα. Η τόλμη της, για αυτή της την αντίδραση, πηγάζει από το πείσμα που έχει κληρονομήσει από τον πατέρα της και από την πίστη της στον έρωτά της. Είναι μια αθώα και ανυστερόβουλη ψυχή που δεν μπορεί να φανταστεί ότι υπάρχει δόλος στον έρωτα του Χρηστάκη. Αυτό το δικαίωμα στην επιλογή υπερασπίζεται με ισχυρή θέληση, περηφάνια και υπομονή,

χαρακτηριστικά που είχε από μικρό παιδί. Με τον ίδιο τρόπο αποδέχτηκε και τον εγκλεισμό της, τη βία και τις βρισιές, ακόμα και από τον αδερφό της. Κάπου μεταξύ του δωματίου της και της σοφίτας αλλάζει, ωριμάζει και γίνεται η ηρωίδα που μένει σταθερή στα πιστεύω και τα ιδεώδη της, ακόμα και μέχρι το θάνατό της.

<https://www.youtube.com/watch?v=MjKnJulofK8> Στέλλα Βιολάντη | Γ. Ξενόπουλος | 1994-1995

[Diachrono Theatre Mary Vidali](#)

<https://www.youtube.com/watch?v=xRYJV5IBFXo&t=13s> ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ απόσπασμα

Παναγής Βιολάντη

Ο πατέρας Παναγής Βιολάντης είναι ένας αυστηρός, δεσποτικός και αυταρχικός άνθρωπος. Η ζωή του στηρίζεται στην εκτίμηση και τον σεβασμό που έχουν οι γύρω του, η κοινωνία, για αυτόν, και κυρίως να τον θεωρούν καλό οικογενειάρχη. Για αυτή του τη φιλοδοξία είναι ικανός να θυσιάσει ακόμα και την ευτυχία των δικών του ανθρώπων. Δεν διστάζει να ασκεί βία, ψυχολογική και σωματική, στους δικούς του, με απώτερο σκοπό το σπίτι του να φαίνεται πάντα το καλύτερο, ένας σωστός παράδεισος αγάπης, τιμής και ανθρωπιάς. Ο έρωτας της Στέλλας με κάποιον κατώτερό του είναι πιθανά διασुरμός της οικογένειάς του και για αυτό δε διστάζει να φερθεί απέναντι στην κόρη του σαν να είναι κτήμα του, ένα αντικείμενο. Προτιμά να πεθάνει το ίδιο το παιδί του παρά τον κρίνει ο κόσμος. Είναι μια πανούργα ψυχή που καταφέρνει με μεγάλη ευκολία και άνεση να αλλάζει μάσκες και προσωπεία, προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό του.

Βιολάνταινα Η μητέρα Μαρία Βιολάντη είναι μια τυπική σύζυγος της

εποχής, απόλυτα υποδουλωμένη στον αυστηρό σύζυγο. Είναι τόσο δειλή και άβουλη, που ανεξάρτητα με το τι πιστεύει η ίδια, φτάνει να παρακολουθεί παθητικά τις εκρήξεις του άντρα της,

χωρίς την παραμικρή προσπάθεια να υπερασπιστεί το παιδί της. Αντίθετα μάλιστα, κάποια στιγμή γίνεται αγγελιοφόρος του πατέρα. Το μόνο πράγμα που φαίνεται να την απασχολεί είναι να κρατήσει κρυφή την κατάσταση που υπάρχει στο σπίτι της.

Νταντής Ο αδερφός Νταντής είναι ένα κακέκτυπο του πατέρα, μια σωστή γελοιογραφία

του. Παριστάνοντας το δεξί χέρι του πατέρα βρίσκεται πάντα εκεί, γεμάτος μίσος για την αδερφή του και πολλές φορές γίνεται σκληρότερος από αυτόν. Προκλητικά, χαιρέκακα και θρασύδειλα προτρέπει τον πατέρα να σκοτώσει τη Στέλλα.

Χρηστάκης

Ζαμάνος

Χρηστάκης Ζαμάνος, ο ανάξιος φτωχός και κοινωνικά κατώτερος αγαπητικός που απώτερο σκοπό της ζωής του έχει μόνο να παντρευτεί μια πλούσια κοπέλα για να ζήσει καλά. Τόσο καυχησιάρης, όσο και δειλός, τρέπεται σε φυγή στην πρώτη δυσκολία.

Ο ΠΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΗ ΒΙΟΛΑΝΤΗ

Ο πατέρας Παναγής Βιολάντης είναι ο αυστηρός παλαιικός pater familias, τυπικά σκληρός και εξουσιαστικός, ένας γρανιτένιος χαρακτήρας που απηχεί το μεσαιωνικό ιδεώδες, ο επίγονος του Φιλόγονου στην Ερωφίλη και του Δαρείου Ρονκάλα στο Βασιλικό. Εντός του φέρει τα φεουδαλικά ιδεώδη, έστω και εκφυλισμένα πλέον στο τέλος του 19ου αιώνα και με αρχοντιά μιμητική, με επιδανεισμένες τις αρχές του, αποτελεί εξομοίωση άρχοντα που σαν τόν καλό και τὸ δίκαιο βασιλιά, και τὸν ἴδιο τὸ γιό του παιδεύει, και τὸν φυλακίζει, και τὸν σκοτώνει ἀκόμα, ὅταν πηγαίνει ἐνάντια στο νόμο του. Ο ίδιος βέβαια δεν ανήκει στην ξεπεσμένη πλέον αριστοκρατία του Libro d'oro, μα είναι ένας νεόπλουτος μεγαλέμπορας, άνθρωπος τῆς δουλειᾶς, τῆς σκληρῆς και τῆς τραχειᾶς που κι αν ἔκανε με τὸν ἴδρω και με τὸν κόπο και δύο τάλαρα, δὲν τὰ ἔχει γιὰ πέταμα.

Η δική του αρχοντιά πηγάζει από την έξωθεν εύφημη κοινωνική μαρτυρία, από την κοινωνική εκτίμηση και το σεβασμό που εξασφαλίζει ως χρήσιμος άνθρωπος και ακόμα περισσότερο ως καλός οικογενειάρχης· γι' αυτή τὴν ὑπόληψη τοῦ κόσμου ζῶ ἐγῶ. Μια μαρτυρία σημαντικότερη ἀπὸ κάθε μέλος της φαμίλιας του, ἀπὸ τις επιθυμίες τους ἢ ἀπὸ την ατομική ολοκλήρωση, ἀφοῦ ἀκόμα και για την κόρη του μία πεντάρα δὲ δίνει γιὰ δαύτη, τέτοια πού εἶναι! Τὴν εἰρήνη και τὴν ἡσυχία τοῦ σπιτιοῦ του μόνο γυρεύει. Μόνη του ἔγνοια το κύρος και το γόητρό που πηγάζει ἀπὸ τη λαμπρότητα του

πλούτου του και από το προσώπείο του αξιοσέβαστου πατριάρχη της μεγαλοαστικής οικογένειας, το κερδισμένο με το φόβο των δικών του, φόβος που έξωθεν παρουσιάζεται ως σεβασμός και αγάπη.⁹

Η πραγματικότητα όμως είναι άλλη, με τον Παναγή, άνθρωπο μονοκόμματο και άκαμπτο να μορφώνει και να παραμορφώνει συνειδήσεις,

ασκώντας ανεξέλεγκτα εντός του οικογενειακού του χώρου κάθε μορφή βίας· ένας εξουσιαστής που δεν ανέχεται ίχνος ανταρσίας, ένας υπερόπτης πείσμων τυραννίσκος που ασκεί τον αυταρχισμό του με ύπουλη ειρωνεία. Στο πρόσωπό του ο Ξενόπουλος εικονογραφεί τον εκπρόσωπο του αστισμού και της ανερχόμενης αστικής τάξης, που μετά την πτώση των ευγενών ασκεί με ιδεοληψία τις ίδιες ανελεύθερες πεποιθήσεις. Μπορεί να αποστρέφεται τα οικόσημα των απαξιωμένων ευγενών, να εχθρεύεται την αριστοκρατία και τα ήθη της, υιοθετεί όμως τη μισαλλοδοξία και την αυταρχικότητά τους, νοσταλγώντας τους άλλους καιρούς, τότενες που οι άφεντάδες δεν είχαν να δώσουν λόγο σε κανένα και μπορούσαν να πάρουν το κεφάλι κάθε ινφάμε μπερμπάντη ή να θάψουν ζωντανό το λεγάμενο που θα τολμούσε να προσβάλλει την τιμή τους. Τιμή που διατηρεί τον πυρήνα της στο οικογενειακό μικρόκοσμο και ιδιαιτέρως στην αξιοπρέπεια των γυναικών, στην αγνότητα και την υπακοή τους.

Η δική του κοσμοθεωρία λοιπόν, αναγνωρίζει την πρόθεση της κόρης του να ερωτευθεί και να παντρευτεί εκείνον που επιθυμεί, ως ατιμία και ντροπή,¹² προσβολή για το σπίτι του, άφύσικο και παράξενο πράμα, μια αρρώστια, μια εκπόρνευση σύμφωνα με τα ισχύοντα και για αυτό μόνο ο θάνατος μπορεί να τη σώσει... που άποδιαντράπηκε να γράψει σ' έναν ξένο «είμαι δική σου». Το γράμμα που δέχθηκε η Στέλλα και ακόμα περισσότερο αυτό που η ίδια έγραψε στο Χρηστάκη δεν είναι μόνο η απλή έκφραση των συναισθημάτων ενός ερωτευμένου, ούτε ακόμα χειρότερα η εξωτερικευση ενός αγώνα για συναισθηματική απελευθέρωση· είναι απόδειξη ακολασίας, σύμπτωμα εκφυλισμού και σημείο υψηλού κοινωνικού κινδύνου, αιτία πιθανού διασυρμού. Στην τρέλα του έρωτα, στην ανοησία του πεισματάρικου θηλυκού που σήκωσε κεφάλι, και πάει κόντρα στον πατέρα της 16 και περισσότερο στην άρνησή της να υποταχθεί, ο Παναγής απαντά με όξυνση της ρήξης, προβαίνοντας σε μια αδυσώπητη ανθρωποφαγική μάχη, θα παλέψουμε, κι' όποιος φάει τον άλλο. Θα χειριστεί την κόρη του ως περιουσιακό στοιχείο, ως κτήμα του, ιδιοκτησία που αυτός ορίζει. Με τον εγκλεισμό της θα την τιμωρήσει και συνάμα θα εκβιάσει καταστάσεις, ώστε να συνετίσει την ανυποταξία και να κρατήσει την υπόθεση εσωτερική, να τὰ ξεμπερδέψουμε χωρίς να μάς μάθει κανείς. Να επαναφέρει την τάξη, να την κάνει να ξεχάσει ακόμα και όσα κρύβει μέσα της.

Η επίμονη άρνηση της Στέλλας διαταράσσει τα ιδεώδη του, μειώνοντας την ισχύ της αναφαίρετης εξουσίας του. Η αντίδρασή της διαστρέφει τη συμπεριφορά του, με τον αυταρχισμό του να περνά από τη σαρκαστική ειρωνεία, τις παγίδες, το λεκτικό εξαναγκασμό και τον εκφοβισμό, στη σωματική βία και στην τυραννία χειροδικώντας επάνω της. Αλήθεια, Παναγή μου, πάρα πολύ άσχημα τή μεταχειρίζεσαι. Και τή χτυπάς, κοτζά κοπέλα, τή χτυπάς! δεν κάνει... Ο αστός μεγαλέμπορας έχει διαμορφώσει χαρακτήρα, περιουσία και ιδεολογία μέσω της επαγγελματικής του δραστηριότητας, μακριά από την άνετη κοσμική ζωή των ευγενών αρχόντων που επιτρέπει την ευκαμψία της επιείκειας. Η εμπειρία, το ήθος και η λογική του συμβάλλουν στην αδιαλλαξία του και στην έλλειψη οίκτου ακόμα και για όσους αγαπάει. Περιαιτολογεί και κομπάζει με έναν εγωισμό που έχει τροφοδοτηθεί όχι μόνο από τις δικά του επιτεύγματα, αλλά και από τον οικονομικό και ηθικό εκφυλισμό της αριστοκρατίας.

Στο οπλοστάσιο του διαθέτει την ευφυΐα μιας έμπειρης και πρακτικής προσωπικότητας, που μπορεί με άνεση να αλλάζει μάσκες και προσωπεία, παγιδεύοντας με αποτελεσματικότητα τους συνομιλητές του. Μέσα σε κλίμα ειρωνικής ευαρέσκειας και επισφαλής ευγένειας, κατορθώνει κάθε φορά να αποσπά το ζητούμενο, αφοπλίζοντας τον άλλον όταν από επισφαλής σύμμαχος μετατρέπεται σε έτοιμο αντίμαχο. Με αυτή την τακτική καταφέρνει να εκμαιεύσει από τη Στέλλα την αλήθεια σχετικά με την αλληλογραφία που έχει ανταλλάξει με τον επίδοξο νυμφίο, αλλά και να τρομοκρατήσει τον ίδιο

αργότερα, αποσπώντας του με εξαιρετική ευκολία την παραίτησή του από κάθε επιδίωξη καθώς και το γράμμα της, το πειστήριο της αγάπης της για αυτόν.

Η δυναστική εξουσία του όμως ασκείται πάνω σε όλα τα μέλη της οικογένειας, εξασφαλίζοντας την έμφοβη υποταγή όλων τους. Η μητέρα είναι μια υποτονική προσωπικότητα σε πλήρη σύμπνοια με το σύζυγό της, υποταγμένη στη θέληση, στις διδαχές και στις πεποιθήσεις του, με κύριο ενδιαφέρον και μέλημα να κρατηθεί το δράμα κρυφό, εντός του στενότερου οικογενειακού κύκλου, δίχως ιδιαίτερες εκδηλώσεις αγάπης για το παιδί της. Φθάνει μάλιστα σε σημείο να απειλεί την ήδη ταλαιπωρημένη από τον εγκλεισμό και την κακοποίηση εμπύρετη Στέλλα, και δείχνοντας την ίδια έλλειψη κατανόησης να συνεργεί στο μαρτύριο της, μεταφέροντας σε ηπιότερους μεν τόνους τον ίδιο τυραννικό λόγο.

Ο ΠΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΕΛΛΑΣ ΤΟΥ ΒΙΟΛΑΝΤΗ

Απέναντι στο δίκιο του Παναγή και στο ομόφωνα συνασπισμένο οικογενειακό περιβάλλον που αναπλάθει το λόγο του δυνάστη πατέρα, βρίσκεται το δίκιο της Στέλλας. Το δίκαιο του αθώου τυφλού έρωτα αντιπαλεύεται το δίκαιο της προνοητικότητας και της πρόβλεψης. Ο κοινωνικά αναντίστοιχος αγαπητικός αποδεικνύεται ανάξιος, ένα εύρημα που εντείνει τη δραματικότητα στη σύγκρουση. Η υποτιθέμενη αγάπη του Χρηστάκη, ο επιπόλαιος έρωτάς του, διαψεύδεται από την ευκολία με την οποία υποκύπτει στην πρώτη δυσκολία, τον εκφοβισμό και τις απειλές του Παναγή, παραδίδοντας αμαχητί υποσχέσεις, προσδοκίες και επιστολή.

Η Στέλλα δεν το αντιλαμβάνεται και προτιμά την πλάνη της ονομάζοντας τη δειλία σάσισμα.³⁰ Μοιάζει σε πολλά με τον πατέρα της. Γυναίκα με δυνατή προσωπικότητα, αρνείται να υπακούσει περιφρονώντας την πατρική βία, παραμένοντας πιστή σε έναν έρωτα που δεν ήταν ανάξιος της δικής της ανυστερόβουλης και αθώας ψυχής. Μεγαλωμένη σε μια ανδροκρατούμενη κοινωνία, απορρίπτει το ρόλο της υπάκουης κόρης, διεκδικώντας ανυποχώρητα το δικαίωμα στη ζωή και στον έρωτα, χωρίς να υποκύπτει στη θέληση και στις πιέσεις του οικογενειακού κύκλου, που με ισχύ νόμου εκφράζουν και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Ο χαρακτήρας της δηλώνεται εξαρχής, μα éγω δέν είμαι σαν όλες τις κοπέλλες... ή αγάπη μου δέν είναι σαν τὰ παιχνίδια τών άλλωνών... γιατί τόν αγαπώ περισσότερο από κάθε τι.³¹ Η ίδια δηλώνει την περηφάνια της και αναγνωρίζει την κοινωνική της θέση και την αξία της. Είναι το όμορφο πλουσιοκόριτσο, η κόρη της άξιας οικογένειας, που με την προίκα της μπορεί να ξαναχρυσώσει το οικόσημο των ξεπεσμένων αριστοκρατών. Με σοβαρότητα

και αξιοπρέπεια απορρίπτει και περιφρονεί, περιμένοντας να αγαπηθεί αληθινά, να αγαπήσει αληθινότερα και με την ευχή του πατέρα της να ζήσει ευτυχισμένη. "Όχι δέν είπα πώς θέλω νά πάρω τὸ Χρηστάκη χωρίς τή θέλησή σας. Ποτὲ δέν είπα τέτοιο λόγο. Μὰ δὲ θὰ πάρω καὶ κανένα, πού δέν θὰ τὸν θέλω κ' éγω. Είναι δικαίωμά μου.³²

Αυτό το δικαίωμα στην επιλογή υπερασπίζεται με ισχυρή θέληση και θαυμαστή μαρτυρική καρτερία, απέναντι στον παραδοσιακό αυταρχισμό του πατέρα αφέντη. Δέν ξέρω γιά σᾶς, μά έμένα δὲ μέ όρίζει. Έγω, έγω όρίζω τόν έαυτό μου!³³ Η ανυπακοή της, η άρνησή της να αποτελέσει πειθαρχημένη ιδιοκτησία του πατέρα της, στερεί από την πατρική δύναμη, μειώνοντας την εξουσία πάνω στην οποία αυτός στηρίζει όλη την υπαρξιακή του ταυτότητα, το κοινωνικό του ανάστημα. Αντίθετα ο γάμος της με το μεσήλικα Ντάντο Μένουλα δεν ανατρέπει τα ιδεώδη του Παναγή, δεν περιορίζει την ισχύ του, αφού αποτελεί την επιλογή του, το πατρικό θέλημα.³⁴

Η Στέλλα αποδέχεται τον εγκλεισμό της, έχοντας η ίδια σχεδιάσει την αντίδρασή της, το μέσο διαφυγής της από την αδιέξοδη κατάσταση. Με τη σύμπραξη της θείας Νιόνιας, του μόνου ανθρώπου που έχει σύμμαχο, θα αποστείλει σημείωμα στον αγαπημένο της, εκθέτοντας την κατάσταση, αποθέτοντας όλες τις ελπίδες της για σωτηρία σε αυτόν. "Όχι, όχι άς με κλείσουν. Όλα θα τὰ υποφέρω, όλα. Δεν πιστεύω νὰ πεθάνω, πρὶν ἔλθει ὁ Χρηστάκης νὰ με σώσει...35

Η επίμονη άρνησή της να υποχωρήσει, παρά τον εγκλεισμό και τις κακουχίες, πηγάζει από το χαρακτήρα της ο οποίος έχει σε μια στιγμή αλλάξει, έχει ωριμάσει ακαριαία. "Άλλαξα κ' ἐγώ, τὸ αἰσθάνομαι... Ἔῖναι κάτι νέο κί' άγνώριστο, πού με σπρώχνει μπροστά, πού μου δίνει δύναμη, καί πού με προστάζει νὰ κάνω ἔτσι καί ὄχι ἄλλιῶς. Κ' αἰσθάνομαι ἄκόμα, θεία Νιόνια, πὼς ἐγὼ εἶμαι στὸ δίκιο, καί πὼς ὁ πατέρας μου εἶναι στὸ ἄδικο. [...] μου φαίνεται πὼς ἐγὼ κάνω πιὸ σύμφωνα με τὴ φύση καί με τὸ νόμο. Κ' ἔχω τώρα τὴν ἰδέα πὼς ὁ Θεός, πού τὰ βλέπει ὅλα ἀπὸ ψηλά, εἶναι μαζί μου καί μ' εὐλογάει! 36 Στη δήλωση αυτή το ιδεώδες της νέας για συμμετοχή στην αγάπη και την ευτυχία αντιπαράβάλλεται με τις αξίες της πατριαρχικής οικογένειας και της αστικής κοινωνίας, αντλώντας δύναμη από το φυσικό του χαρακτήρα αλλά και από τη χριστιανική ηθική. Ο ίδιος ο Ξενόπουλος εξάλλου αναγάγει το δίκαιο της Στέλλας σε φυσικό νόμο συγκρίνοντάς το με αυτό της Αντιγόνης.37

Η ερωτευμένη νέα δεν στερείται αρετής, αλλά διεκδικεί το δικαίωμα στον έρωτα συγκρουόμενη με τις παραδοσιακά επιβεβλημένες αξίες, αγγίζοντας τα όρια μιας πρόωρης επανάστασης με τη μορφή της θεμιτής ανυποταξίας εν όψει της δυνατότητας ευτυχίας στη ζωή.38 Όταν μάλιστα φθάσει σε απόλυτη ρήξη με το περιβάλλον της και με τις παλιές αξίες, όταν διακυβεύεται ακόμα και η κατάργηση του κώδικα τιμής ανακοινώνοντας ότι έχει ήδη συλλογισθεί το ξεπόρτισμα, τη φυγή από το σπίτι, δεν είναι επειδή τυραννιέται, αλλά γιατί όλοι γύρω της πιέζουν οδηγώντας την στα άκρα. Δεν εἶπα ἐγὼ τέτοιο πράμα! Σεῖς μου τὸ λέτε με τὸν τρόπο σας.

Η τόλμη της πηγάζει από το πείσμα που έχει κληρονομήσει από τον πατέρα της και από την ελπίδα της ότι με τη συμβολή του Χρηστάκη και την επιμονή της ο Βιολάντης μπορεί στο τέλος να την λυπηθεῖ και να ιδεῖ τὸ σωστό. Μέσω αυτού του ψυχοφθόρου παιχνιδιού επιβολής δύναμης τολμά και λείε όσα δεν θα τολμούσε να πει σε φυσιολογικές συνθήκες, κερδίζοντας αυτοεκτίμηση, πληρότητα και εσωτερική ισορροπία. Η αδιαλλαξία της εξάλλου θα αναγκάσει το δυνάστη της να αναθεωρήσει την τακτική του. Προσπαθώντας αυτός να βρει μια αποδεκτή διέξοδο, ως έμπειρος πραγματιστής και πετυχημένος έμπορος, θα επανεξετάσει τις απαιτήσεις του, περιορίζοντάς τες σε μια προσπάθεια επίτευξης ενός αμοιβαίου συμβιβασμού. Μὴ τῆς πείς γιὰ τὸ Μένουλα τίποτα. Ἄς τονε νὰ πάει στὸ διάολο!... Τὸ Χρηστάκη μόνο νὰ βγάλει ἀπὸ τὸ νοῦ της καί νὰ μου γυρέψει συχώρηση ... Καί οὔτε αὐτό. Δὲ θὰ θελήσει...τὴν ξέρω καλά.

Ο εγκλεισμός όμως όπως είδαμε έχει ήδη μεταμορφώσει την ηρωίδα. Στη σοφίτα όπου μικρή έπαιζε με τον αδελφό της, βρίσκεται εγκλωβισμένη σε νέα ενήλικα παιχνίδια επιβολής και κυριαρχίας. Η βία, ψυχολογική και σωματική, οι κακουχίες, μα και η σιωπή του Χρηστάκη που δεν ανταποκρίθηκε στο κάλεσμά της, έχουν ενισχύσει την εμμονή της. Χίλιες φορές ὄχι! Ὅ,τι ἔκαμα, μπορεῖ νὰ ἔταν κακό, μὰ τώρα τὸ ἔκαμα, τοῦ ἔγραψα «εἶμαι δική σου» καί θὰ εἶμαι γιὰ πάντα. ...Καλός, κακός, αὐτός εἶναι τώρα γιὰ μένα. Ἄκουστηκα μαζί του, κί' αὐτὸ μου φτάνει. Τελικά ὄ,τι ἡ Στέλλα αντιλήφθηκε ως πρόσκαιρη δοκιμασία αποδεικνύεται μονιμότερου και ακραία οριστικού χαρακτήρα. Η κάθοδος της από τη σοφίτα, από το χώρο του μαρτυρίου, θα τη βρει άρρωστη και εξασθενημένη, να υποπτεύεται έστω και αμυδρά, αρνούμενη όμως να το ομολογήσει ακόμα και στον εαυτό της, την προδοσία του Χρηστάκη. Η ίδια έχει τη δύναμη να τα βάλλει με όλους, αλλά δεν μπορεί να αντέξει το βάρος της απογοήτευσης και αρκεί η είδηση της αστάθειας και της απιστίας του καλού της για να τη θανατώσει. Η ίδια πεθαίνει χωρίς να έχει προδώσει τις ιδέες της και τα αισθήματά της σε πλήρη αντίθεση με τη στενοκεφαλιά του πατέρα της και τη μικροψυχία του αγαπημένου της, νάρνηθῶ τὴν ἀγάπη μου ἢ νὰ πεθάνω! [...] Ἄν πεθάνω ὅμως, θεία Νιόνια, αὐτὸ δὲ θὰ πεί πὼς νικήθηκα καί πὼς ὑποχώρησα.

Ένα ταξίδι στο χθες

Η Στέλλα Βιολάντη, η «Ψυχή του θρήνου, του μαρτυρίου και της θυσίας» όπως λέει ο Παλαμάς, είναι ένα δράμα βγαλμένο από τα ήθη της εποχής της. Ο Ξενόπουλος γράφει για την εποχή που ο ίδιος έζησε στη Ζάκυνθο, σε μια κοινωνία κλειστή, παραδοσιακή, με παλιομοδίτικες αρχές και «αντέτι», δηλαδή έθιμα και συνήθειες.

Στο παρελθόν η οικογένεια ήταν κατά κανόνα πατριαρχική.

Ο άνδρας, δηλαδή ο πατέρας ή ο γιος όταν δεν υπήρχε πατέρας, ήταν ο αρχηγός της οικογένειας. Με τον τίτλο αρχηγός - pater familias - εννοούμε ότι ο άνδρας ήταν εκείνος που αποφάσιζε για ό,τι αφορούσε τα μέλη της οικογένειας ακόμα και αν τα ίδια τα μέλη - η γυναίκα, τα παιδιά ή και κάποιες φορές συγγενείς δευτέρου βαθμού, δεν συμφωνούσαν με τις αποφάσεις του, οι οποίες αφορούσαν τις ίδιες τις ζωές τους.

Για παράδειγμα, στο θέμα του γάμου ο πατέρας αποφάσιζε τον μέλλοντα γαμπρό της κόρης του, ο οποίος σχεδόν πάντα επιλεγόταν βάση της κοινωνικής του θέσης και της οικονομικής του κατάστασης. Κάτι αντίστοιχο συνέβαινε και με την επιλογή της νύφης.

Όσον αφορά τη μητέρα, δεν είχε σχεδόν καμία ελευθερία μέσα στην οικογένεια. Ήταν υποτελής στον άνδρα της, ο οποίος αποφάσιζε για όλες τις υποθέσεις της οικογένειας. Ασχολούταν με τις οικιακές εργασίες και με την ανατροφή των παιδιών της.

Τα παιδιά ανάλογα με το φύλο τους είχαν και διαφορετική μεταχείριση από τους γονείς. Τα αγόρια βοηθούσαν τον πατέρα στην δουλειά του ενώ τα κορίτσια παρέμεναν στο σπίτι με την μητέρα και βοηθούσαν στις δουλειές του σπιτιού. Επίσης, τα πολλά κορίτσια, ειδικότερα στις φτωχές οικογένειες, θεωρούνταν κακοτυχία επειδή οι γονείς τους θα έπρεπε να τους εξασφαλίσουν προίκα, για να τις παντρέψουν.

Αναπαράγει ή ανατρέπει ;

Το διήγημά του Ξενόπουλου είναι γραμμένο στα πλαίσια του αστικού ρεαλισμού, δηλαδή καθρεφτίζει γεγονότα που συνέβαιναν συχνά εκείνη την εποχή. Διαβάζοντάς το, βγάζουμε νοερά το καπέλο μας και χαιρετάμε.

Θέμα του είναι ο έρωτας και μάλιστα ο έρωτας ανάμεσα σε δύο άτομα από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, καθώς και η πατριαρχική οικογένεια.

Διαδραματίζεται σε ένα αστικό κέντρο. Αναφέρεται στον τρόπο ζωής των ανθρώπων της εποχής. Ο πατέρας ήταν ο αρχηγός της οικογένειας, και "φρόντιζε" για την ζωή των υπολοίπων μελών, βέβαια πάντοτε υπολογίζοντας πρώτα το συμφέρον του, την εκτίμηση του κόσμου. Προσπαθούσε να έχει μια καλή εικόνα στην κοινωνία ανεξάρτητα από την οικονομική του κατάσταση. Φαίνεται η πίεση των γονιών να παντρευτούν οι κόρες τους συζύγους που αυτοί επιλέγουν, έτσι ώστε να έχουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κέρδος από τον γάμο.

Διαβάζοντας λοιπόν αυτό το μυθιστόρημα παρατηρούμε ότι ο συγγραφέας καλύπτει όλα τα στοιχεία της αστικής πεζογραφίας. Αυτό το έργο λοιπόν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως ένα κείμενο που μαρτυρεί ότι ο Ξενόπουλος είναι εισηγητής της αστικής πεζογραφίας αφού έχει όλα τα απαραίτητα στοιχεία. Είναι ένα ρομαντικό έργο και δεν αναφέρεται σε κάποια φανταστική υπόθεση αλλά σε ένα πραγματικό γεγονός.

Η Στέλλα που ανήκει σε μια υψηλή κοινωνική τάξη είναι ερωτευμένη με έναν άνδρα που σύμφωνα με τον πατέρα της είναι κατώτερου επιπέδου από εκείνους και έτσι κλειδώνει την κόρη του στην σοφίτα του σπιτιού επιδιώκοντας να την τιμωρήσει. Η Στέλλα όμως δεν το βάζει κάτω και αποφασίζει να αντιμετωπίσει τον πατέρα της

Μια απλή ανάγνωση θα μας οδηγήσει να πούμε πως το κείμενο απλά αναπαράγει τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής.

Ο Παναγής Βιολάντης, ο πατέρας του οιδιπόδειου συμπλέγματος, που τον χαρακτηρίζει η επιβίωση του αρχηγού της προϊστορικής πατρίδας. Τύραννος πραγματικός ορίζει την οικογένειά του, όσο βρίσκονται κάτω από την εξουσία του, ζει για την τιμή και την υπόληψή του.

Η Στέλλα είναι γνήσια κόρη του πατέρα της. Έχει ατσαλένια θέληση, όπως ο πατέρας της, αλλά έχει κι αυτοσεβασμό. Στέκεται πιστή στον έρωτά της, το λόγο και τις αποφάσεις της.

Αν κάποιος αφήσει το υπερρομαντικό θέμα του μυθιστορήματος, έρωτας και θυσία, και τα ηθικογραφικά στοιχεία της εποχής θα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι αντίθετα ο συγγραφέας ανατρέπει την εποχή του.

Ο πατέρας προσπαθεί να προστατέψει την κόρη του, έστω κι αν ακολουθεί ακραίες μεθόδους, από ένα ευτελέστατο νέο και προικιστήρα, όπως το Χρηστάκη. Ακόμα και σήμερα ποιος πατέρας δε θα έκανε το ίδιο ; Σίγουρα βέβαια όχι χρησιμοποιώντας αυτό τον τρόπο. Ουσιαστικά όμως ο Βιολάντης ενεργούσε σαν γνήσιος οικογενειάρχης και καλός πατέρας.

Και η κόρη ; Δυναμική, θαρραλέα και απελευθερωμένη, μια γυναίκα πολύ μπροστά από την εποχή της. Της είναι αδιανόητο να ακολουθεί παθητική και άπρακτη τις αποφάσεις των άλλων για τη δική της ζωή. Ο Ξενόπουλος μέσα από τη Στέλλα δίνει μηνύματα για αυτά που θα γίνουν – την ισότητα μεταξύ των δύο φύλων, τις σχέσεις γονιών – παιδιών. Η Μαριέττα Επτανησία - Γιαννοπούλου είχε πει χαρακτηριστικά « Εμείς οι γυναίκες χρωστάμε να τον προσκυνάμε σαν το μεγαλύτερο υπερασπιστή μας ...»

*«Εγὼ δὲ γυρεύω νὰ ζήσω,
παρὰ νὰ ζήσω εὐτυχισμένη»*

*Στέλλα Βιολάντη,
Γρηγόριος Ξενόπουλος*

Αντιλήψεις για τις οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις

Με βάση τα παρακάτω αποσπάσματα του κειμένου να καταλήξετε σε κάποια βασικά συμπεράσματα για τα κοινωνικά ήθη και τις αντιλήψεις της εποχής:

(α) «Με λίγα λόγια η Βιολάνταινα ... και γρήγορα να φροντίσει να την παντρεύσει, όπως της πρέπει, μ' ένα καλό και άξιο... αμή τι;»

(β) «Ό,τι έκαμα ήταν κακό, το ξέρω' μα το έκαμα τώρα. ... Πως είναι φτωχός; Πφ! βλέπω τι ευτυχία που

έχετε οι πλούσιοι στα σπίτια σας... Επιτέλους αλλιώςτικα δε γίνεται· άλλον εγώ δεν παίρνω! — Μα ορίζεις εσύ τον εαυτό σου; επρόλαβε να ρωτήσει η Βιολάνταινα.»

(γ) «— Εκατάλαβα, εψιθύρισε με λύπη· μα δε συλλογίζεσαι, δυστυχημένη, τι θα πάθεις, αν ακούσει τέτοιο πράμα ο πατέρας σου;»

(δ) «Στάσου να σου πω· αν δεν έγραφα εκείνο το γράμμα, δε θα μ' έγνοιαζε· μα τώρα που το έγραψα, θα κάμω ό,τι μπορώ για να σώσω την υπόληψή μου. Θα μου τη σώσει ο γάμος; Θα μου τη σώσει ο θάνατος; Μου είναι αδιάφορο. Είδες αν άνοιξα το στόμα μου να παραπονεθώ ποτέ για τα βασανιστήρια που μου κάνετε τόσον καιρό;...»

(ε) «— Ναι, τον αγαπώ. Αν δεν τον αγαπούσα, δε θα του έδινα ακρόαση· αν δεν τον αγαπούσα, δε θα μ' έγνοιαζε για το γράμμα, —ούτε η πρώτη είμαι ούτε η ύστερη— δε θα επίμενα ολωσδιόλου, και θα έπαιρνα όποιον ήθελε ο πατέρας μου. Μα τον αγαπώ, και θα κάμω ό,τι μπορέσω για να τον πάρω. — Βγάλ' το αυτό από το νου σου, γιατί ο πατέρας σου δεν τ' ακούει! είπε η Βιολάνταινα. — Ποιος το ξέρει!... Μπορεί στο τέλος να με λυπηθεί και να δει το σωστό. Έχουμε τόσα παραδείγματα!»

α) απόσπασμα από την Αντιγόνη του Σοφοκλή, στίχοι 441-470, από μετάφραση.

Στίχ. 441-470

ΚΡ. Σε σένα, σε σένα μιλώ που σκύβεις το κεφάλι κάτω,

ομολογείς ή αρνείσαι ότι τα “κανες αυτά;

ΑΝΤ. Και ομολογώ ότι τα “κανα και δεν τ’ αρνούμαι αυτό.

ΚΡ. Εσύ μπορείς να πας όπου θέλεις,

εντελώς απαλλαγμένος από τη βαριά κατηγορία·

σου πες μου όχι με πολυλογία ,αλλά με συντομία,

γνώριζες ότι είχε διακηρυχτεί να μην κάνει κανείς αυτά;

ΑΝΤ. Το ξέρα· πώς ήταν δυνατό να μην το ξέρω;

Αφού ήτανε σ’ όλους γνωστό.

ΚΡ. Και τόλμησες λοιπόν να παραβείς αυτούς εδώ τους νόμους;

ΑΝΤ. Ναι [τόλμησα], γιατί δεν ήταν ο Δίας αυτός που είχε διακηρύξει σε μένα αυτά

ούτε η Δίκη, η συγκάτοικος με τους θεούς του κάτω κόσμου,

όρισε τέτοιους νόμους μες στους ανθρώπους,

ούτε μπορούσα να φανταστώ ότι οι δικές σου διακηρύξεις έχουν τόση δύναμη,

ώστε να μπορείς εσύ, αν και θνητός,

να ξεπεράσεις τους άγραφους και απαρασάλευτους νόμους των θεών.

Γιατί δεν έχουν ισχύ αυτοί (οι νόμοι) σήμερα, βέβαια, και χτες αλλά αιώνια, και κανείς δεν ξέρει από πότε φάνηκαν.

Κι ούτε σκόπευα εγώ, από φόβο για την αλαζονεία κανενός ανθρώπου,

να τιμωρηθώ γι' αυτούς (τους νόμους) μπροστά στους θεούς·

γιατί πως θα πεθάνω τό'ξερα πολύ καλά· πώς όχι;

Κι αν ακόμη εσύ δεν είχες βγάλει τη διαταγή σου.

Αν όμως είναι να πεθάνω πρόωρα, κέρδος αυτό το θεωρώ εγώ·

γιατί όποιος έζησε μεγάλη δυστυχία, όπως εγώ,

πώς αυτός δεν είναι κερδισμένος όταν πεθάνει;

Έτσι και μένα να υποστώ αυτόν το θάνατο καθόλου δε με λυπεί·

αν ανεχόμενα όμως για τον αδερφό μου

να μένει άταφο το πτώμα μετά το θάνατο του,

για κείνο θα λυπόμουν·γι αυτό εδώ όμως δε θλίβομαι.

Κι αν όμως τώρα σου φαίνομαι πως είμαι ανόητη,

ίσως από έναν ανόητο θεωρούμαι ανόητη.

Β) ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ

Ήταν παραμονές της Παναγίας. Μεθαύριο το σπίτι είχε διπλογιόρτι —Μαρία έλεγαν τη Βιολάνταινα— και τι καλά αν μπορούσε να γίνει καμιά οικονομία, να έλθει η συμφιλίωση, να κατεβεί και η Στέλλα, να καθίσει στο τραπέζι, να φανεί στον κόσμο...

— Ήλθα να σου πω δυο λόγια, της είπε η Βιολάνταινα χαρούμενη.

Η Στέλλα, καθώς κρατούσε το μέτωπο με τα δύο χέρια, εσήκωσε τα μάτια κι εκοίταξε τη μητέρα της έκπληκτη. Δεν ήταν συνηθισμένη σε τέτοιο ύφος.

— Ακούς;

— Τι είναι; ψιθύρισε η Στέλλα.

Με λίγα λόγια η Βιολάνταινα διατύπωσε την πρότασή της: Να πέσει στα πόδια του πατέρα της και να του γυρέψει συχώρεση· να του πει πως μετανόησε για το κίνημά της· να του υποσχεθεί πως στο εξής δε θα έκανε τίποτα χωρίς το θέλημά του· να τον βεβαιώσει πως έπαυσε πια να συλλογίζεται το Χρηστάκη, κι εκείνος ήταν πρόθυμος να τη συχωρέσει, και μέρα που ξημέρωνε μεθαύριο, να τη δεχθεί στην αγκαλιά του, και γρήγορα να φροντίσει να την παντρέψει, όπως της πρέπει, μ' ένα καλό και άξιο... αμή τι;

Η Στέλλα την άκουσε χωρίς να την διακόψει, με το ίδιο ύφος που έπαιρνε και όταν την εκτυπούσαν. Έπειτα κατέβασε τα χέρια από το κεφάλι, κοίταξε τη μητέρα της κατάματα, και με όλη την ηρεμία, με όλη τη γαλήνη της σταθερότητας, επρόφερε:

— Όχι!

Η Βιολάνταινα εσκίρτησε τρομαγμένη· έπλεξε τα χέρια, και με φωνή υπόκωφη, σε τόνο μομφής υπέρτατης, το ξαναείπε:

— Όχι!

— Όχι! είπε η Στέλλα· και τη φορά αυτή ένα κύμα ετάραξε την πρώτη γαλήνη, και η άρνηση εβγήκε από τα χείλη της με πείσμα μαζί και περιφρόνηση.

— Μα, παιδί μου, συλλογίζεσαι τι λες; συλλογίζεσαι τι κάνεις; ερώτησε η Βιολάνταινα· κι εγύρισε πίσω της, κι εκλείδωσε από φόβο τη θύρα.

— Όχι! είπε η Στέλλα και εκ τρίτου· και τώρα ήταν ολόκληρη τρικυμία αγανακτήσεως, και μαζί με τη φωνή, εσηκώθη και αυτή ορθή, υψηλή, αγέρωχη.

Κι εμίλησε:

— Όχι, χίλιες φορές όχι! Ό,τι έκαμα ήταν κακό, το ξέρω· μα το έκαμα τώρα. Του έγραψα «είμαι δική σου», και θα είμαι για πάντα. Ναι, να πέσω στα πόδια του πατέρα μου, και να του φιλήσω τα χέρια, και να του γυρέψω συχώρεση γι' αυτό που έκαμα, έτσι χωρίς να θέλω, σε μια στιγμή τρέλας, αδυναμίας... Μα να με συχωρέσει κι εκείνος και να μου δώσει το Χρηστάκη... Α, μη σου κακοφαίνεται και σώπα! Καλός, κακός, αυτός είναι τώρα για μένα. Ακούστηκα μαζί του, και αυτό μου φθάνει. Έπειτα, τι σας μέλει εσάς; Εγώ θα είμαι ευτυχισμένη, εμένα μ' αρέσει. Πως είναι φτωχός; Πφ! βλέπω τι ευτυχία που έχετε οι πλούσιοι στα σπίτια σας... Επιτέλους αλλιώςτικα δε γίνεται· άλλον εγώ δεν παίρνω!

— Μα ορίζεις εσύ τον εαυτό σου; επρόλαβε να ρωτήσει η Βιολάνταινα.

— Τον ορίζω!

— Όχι· ο πατέρας σου σε ορίζει· ο πατέρας σου ορίζει και μένα και το Νταντή, και τη Νιόνια και όλους.

— Δεν ξέρω για σας, μα εμένα δε με ορίζει. Εγώ, εγώ ορίζω τον εαυτό μου· να, κοίταξε, τον ορίζω!... τον ορίζω!...

Κι έκαμψε το δάχτυλό της, και το εδάγκασε στον κόμπο με λύσσα, καθώς μιλούσε. Και ο πόνος έδωσε στη φωνή της κάτι το απείρωσ τραγικό· και η Βιολάνταινα, και αυτή ακόμη, αισθάνθη ότι ήταν μεγάλη η στιγμή εκείνη.

— Τι θέλεις να πεις μ' αυτό; ρώτησε με τρόπο.

— Να, ότι τον εαυτό μου τον κάνω ό,τι θέλω... Μπορώ να κόψω τώρα το χέρι μου και να το πετάξω από το παράθυρο; Ε, ορίζω τον εαυτό μου. Ο πατέρας μου τίποτα δεν μπορεί να κάμει· πως θα με δειρεί; πως θα με κλείσει; πως θα με σκοτώσει; Τι με τούτο; Πάλι εγώ κάνω ό,τι θέλω —τον εαυτό μου— και σα δε θέλω εγώ, άλλον άνθρωπο δεν παίρνω. Όχι· ποτέ δε θα με δώσει σε όποιον θέλει εκείνος. Σας το λέω για να το ξέρετε μια για πάντα, γιατί δεν θα το ξαναπώ: Ή το Χρηστάκη ή κανέναν. Εγώ είμαι η Στέλλα του Βιολάντη!

Ο Γρ. Ξενόπουλος γράφει για το έργο του:

«Το διήγημα «Έρως Εσταυρωμένος», που το δραματοποίησα ύστερα με τον τίτλο «Στέλλα Βιολάντη», είναι μια έμπνευση του 1901. Ο θρύλος όμως που μου έδωσε αφορμή να γράψω και το διήγημα και το δράμα είναι κατά είκοσι τουλάχιστον χρόνια αρχαιότερος. Γιατί περί το 1880 ψιθυριζόταν στη Ζάκυνθο- ήμουν παιδί τότε- πως ένας άγριος πατέρας εφυλάκισε την κόρη του στη σοφίτα του σπιτιού του με ψωμί και με νερό, επειδή αγαπούσε κάποιον που δεν ήθελε να της τον δώσει κι αρνιόταν επίμονα να πάρει έναν άλλον που της έδινε αυτός. Η δυστυχισμένη κόρη πέθανε απ' αυτό το μαρτύριο· αποσιώπησαν όμως την αιτία του θανάτου της και την εκήδεψαν μεγαλόπρεπα, με τις πιο επιδειχτικές εκδηλώσεις απαρηγόρητου πένθους. Λίγο αργότερα -ήμουν πια φοιτητής- άκουσα πως όμοιο δράμα έγινε και στην Πάτρα, και τα πρώτα χρόνια που εγκαταστάθηκα στη Αθήνα οριστικά, εγνώρισα μια πολύ καλή οικογένεια με τέσσερες κόρες, που όταν μια απ' αυτές, η ωραιότερη, πέθανε κάπως ξαφνικά, έμαθα πως οι γονείς της και τ' αδέρφια της- δυο Νταντήδες υπήρχαν σ' εκείνο το σπίτι- την εσκότωναν από το ξύλο, επειδή είχε ερωτευθεί κάποιον παρακατιανό. Αυτή μάλιστα η Αθηναϊκή ιστορία μου θύμιζε τότε την παλιά ζακυνθινή και μ' έκανε να γράψω τον «Εσταυρωμένο Έρωτα της Στέλλας Βιολάντη», που έκανε τόση εντύπωση όταν πρωτοδημοσιεύθηκε στα «Παναθήναια», ώστε ο Παλαμάς να αφιερώσει ποίημα στην ηρωίδα -αυτό που έβαλα για πρόλογο στο δράμα- κι ο Βλάσης Γαβριηλίδης να γράψει κύριο άρθρο στην «Ακρόπολι» του -άλλοι καιροί, άλλα ήθη- με τον τίτλο «Στέλλα Βιολάντη».

Και τώρα ρωτιέμαι: Γίνονται άραγε και σήμερα τέτοια δράματα σ' ελληνικά σπίτια, αθηναϊκά, πατρινά, ζακυνθινά; Μερικοί από τους κριτικούς, που ασχολήθηκαν με τη «Στέλλα Βιολάντη» αυτόν τον καιρό που την ξανάπαιξε με τόση επιτυχία η Μαρίκα Κοτοπούλη- η «πρώτη διδάξασα» το 1909- είπαν, όχι δεν γίνονται. Ούτε οι γονείς κάνουν τόση κατάχρηση πατρικής εξουσίας, ούτε τα σημερινά κορίτσια έχουν τη δειλία ή τη βλακεία να την υποφέρουν. Όταν ο πατέρας, η μητέρα, ο αδερφός, δεν θέλουν να της δώσουν τον εκλεκτό της, η ερωτευμένη σηκώνει επανάσταση, κάνει του κεφαλιού της,

τον παίρνει μοναχή της. Κι' έχουμε πλήθος παραδείγματα κοριτσιών που στην επίμονη άρνηση της οικογενείας τους αντέταξαν τη δική τους βία, και συνεννοήθηκαν με τον λεγόμενο και τόσκασαν από το πατρικό τους σπίτι για να τον στεφανωθούν. Κι' άλλων ο αυτόβουλος γάμος αναγνωρίστηκε αργά ή γρήγορα και η περιπέτεια τελείωσε φαιδρά, άλλων όμως τον αγνόησε η πατρική εξουσία και η ζωή τους μ' ένα φτωχό νέο- γιατί οι γονείς αρνούνται συνήθως όταν ο λεγόμενος είναι φτωχός- γίνεται δράμα και μαρτύριο, ως να πεθάνει, μετά χρόνια, ο πλούσιος πατέρας και να πάρει η κακοπαντρεμένη κόρη τουλάχιστον την «νόμιμον μοίραν». Κάποτε, πάλι, συμβαίνει να βαρεθεί τη φτώχεια, να μετανοιώσει, να εγκαταλείψει τον άντρα της-όταν, για τον ίδιο λόγο, δεν την έχει εγκαταλείψει πρώτος αυτός-και να γυρίσει στο πατρικό της σπίτι, όπου πάντα σχεδόν την περιμένει η υποδοχή του Ασώτου.

Αλλά τί μαρτυρούν τα πολυάριθμα αυτά παραδείγματα; Η πατρική εξουσία κι αν δεν είναι τόσο σκληρή, τυρανική, καταχραστική, ώστε να φυλακίζει σε σοφίτες ή κατώγια, δεν υπάρχει, δεν εξασκείται, όπως και τον παλιό καλό καιρό; Και τα σημερινά κορίτσια, μ' όλες τους τις ελευθερίες, δεν είναι τόσες Στέλλες Βιολάντη, αφού αναγκάζονται, για να μη υποκύψουν στον τύραννο, που τους αρνείται τον αγαπημένο ή επιμένει να τους δώσει άλλον, να σηκώνουν επανάσταση; Γιατί και η μακρυνή Στέλλα Βιολάντη επανάσταση σήκωσε. Ούτε ν' ακούσει εκείνο που ήθελε ο πατέρας της, να πάρει τον «ασημότερο» Μένουλα. Ή το Χρηστάκη ή κανένα. Κι αν στάθηκε να τη φυλακίσει- γιατί κι αυτό μπορούσε να το αποφύγει με μια προσποιητή μετάνοια- ήταν γιατί είχε γράψει του Χρηστάκη να πάει να τη σώσει έτοιμη κι αυτή να ξεπορτίσει μαζί του. Άλλο ζήτημα αν το δράμα της δεν είχε το ευτυχισμένο αυτό τέλος που έχουν τα περισσότερα σημερινά. Αιτία ο Χρηστάκης που δεν αγαπούσε παρά «τα τάλλαρα του πατέρα της», που τρομοκρατήθηκε απ' αυτόν, που απελπίστηκε να πάρει τη Στέλλα με το καλό και μη τολμώντας να την πάρει με τη βία, επροτίμησε να κλέψει μια άλλη που τον αγαπούσε, την πλούσια κοντεσσίνα Μαρκότση.

Το συμπέρασμα είναι πως ο κόσμος, η Ελλάδα και η Ελληνική οικογένεια, κατά βάθος δεν άλλαξαν καθόλου από τότε. Απλούστατα γιατί δεν άλλαξαν ούτε οι οικονομικοί όροι της ζωής, ούτε οι ψυχές του ανθρώπου κι οι καρδιές των κοριτσιών. Όπως υπήρχαν, έτσι υπάρχουν αισθηματικά κορίτσια που προτιμούν το φτωχό νέο που αγαπούν από οιονδήποτε πλούσιο. Όπως υπήρχαν, έτσι υπάρχουν γονείς, που εννοούν να εμποδίσουν με κάθε τρόπο τον ανάρμοστο ή τον ασύμφεργο γάμο. Κι όπως τα σημερινά κορίτσια σε τέτοια περίπτωση, σηκώνουν επανάσταση, κι επέρχεται σπίτι μια δραματική σύγκρουση, έτσι έκαναν και τα παλιά, από τον καιρό της Στέλλας Βιολάντη, με τη διαφορά πως η σύγκρουση τότε ήταν βιαιότερη και δεν τελείωνε πάντα με τη νίκη του αισθήματος. Αν θέλετε μάλιστα, η Στέλλα Βιολάντη είναι μια πρόδρομος των σημερινών κοριτσιών με τη συναίσθηση, την επίγνωση που είχε της ελευθερίας της, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της, τη δύναμη της, το πείσμα της- πράγματα που δεν τα είχαν συνήθως τα κορίτσια κι υπέκυπταν αγόγγυστα στην πατρική εξουσία. Η Στέλλα Βιολάντη «προτρέχει της εποχής της» κι είναι σαν ένα κορίτσι σημερινό. Γι' αυτό και το δράμα της συγκινεί ακόμα τον κόσμο. Ο θεατής βλέπει μια ιστορία, που, στη μεγάλη της γραμμή, γίνεται και σήμερα, αδιάφορο αν είναι διαφορετικές μερικές λεπτομέρειες.

(Περ. «Νεοελλ. Λογοτεχνία», τεύχος 1ον, (1937), σελ. 1-3).

Η δημοτική του Ξενόπουλου

Η γλώσσα του στο μεγαλύτερο μέρος του έργου του είναι η απλή δημοτική, η οποία βοήθησε στην προώθηση της φυσικότητας των διαλόγων στα έργα του, φυσικότητας που μαζί με την τεχνική αρτιότητα αποτέλεσαν τα βασικά προτερήματα της γραφής του, όπως είχαν παραδεχτεί ο Βλαχογιάννης και ο Ψυχάρης από το 1925. Χρησιμοποιεί γλώσσα απλή, καθημερινή στοιχείο που συμβάλλει στην αληθοφάνεια και τη ρεαλιστική απόδοση των χαρακτήρων. Παραστατική, γλαφυρή και ρέουσα με πολλούς ιδιωματισμούς της Ζακύνθου – βα μπένε, ρεντίκολο, αντζάρντο, άντζι, μίο κάρο κ.α.

Ο λόγος είναι λιτός και συγκρατημένος. Το κείμενο χαρακτηρίζεται από αφηγηματική ευκολία (ετεροδιήγηση), πλούσιο σε διαλόγους με τους οποίους αποκτά ζωντάνια, αμεσότητα και σκιαγραφεί το χαρακτήρα των προσώπων. Ο ελεύθερος πλάγιος λόγος που χρησιμοποιείται αποδίδει τις σκέψεις της Στέλλας, ενώ η περιγραφή τα εξωτερικά και εσωτερικά γνωρίσματα των προσώπων.

Στην τεράστια σε όγκο δραματική παραγωγή του κυριαρχούν επιρροές από το αστικό και νατουραλιστικό γαλλικό θέατρο, καθώς επίσης ρομαντικά και μελοδραματικά στοιχεία, ενώ αξιοσημείωτη είναι η θεατρικότητα της γραφής του και η φροντισμένη ψυχογραφική προσέγγιση των ηρώων του.

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

1. Ποιο φόβο της εκμυστηρεύεται η Στέλλα στην αγαπημένη της θεία ;
2. Ποιο μήνυμα πήρε ο Χρηστάκης Ζαμάνος από τον πατέρα της Στέλλας ;
3. Από τι οικογένεια προέρχεται ο Χρηστάκης ;
4. Ποιο ταπεινό επάγγελμα ασκεί ο Χρηστάκης ;
5. Ποια σύμπτωση έγινε η αιτία να διαβάσει η Στέλλα το γράμμα του Χρηστάκη ;
6. Πώς νιώθει για το Χρηστάκη ο μικρός αδελφός της Στέλλας Νταντής ;
7. Πού ξοδεύει τον πενιχρό μισθό του ο Χρηστάκης σύμφωνα με τον Νταντή ;
8. Ποια προειδοποίηση δίνει στη Στέλλα ο αδελφός της ;
9. Τι ξέχασε να πάρει μαζί του ο αδελφός της Στέλλας ;
10. Τι παλικάρι θεωρεί τον αδελφό της η Στέλλα ;
11. Τι έχει στη μύτη του ο πάμπλουτος Μένουλας ;
12. Για τι προορίζει η μαμά της Στέλλας το Μένουλα ;
13. Ποιοι είναι κακοήθεις σύμφωνα με το βιβλίο της Στέλλας ;
14. Έκανε στα νιάτα της η μαμά της Στέλλας αυτό που ζητάει από την κόρη της ;
15. Τι διάθεση έχει ο πατέρας της Στέλλας, όταν πρωτοεμφανίζεται ;
16. Στην υγεία τίνος πίνουν τη μαστίχα τα μέλη της οικογένειας Βιολάντη ;
17. Γιατί έστειλε γράμμα ο Χρηστάκης στον πατέρα της Στέλλας ;
18. Προβληματίζει τον πατέρα της Στέλλας το γεγονός ότι ο Χρηστάκης είναι φτωχός ;
19. Τι ρωτάει επίμονα τη Στέλλα ο πατέρας της ;
20. Κάμπτεται από την έκρηξη και τις φοβέρες του πατέρα της η Στέλλα ;

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

1. Για ποιο πράγμα κατηγορεί την κυρά Βιολάνταινα ο σύζυγός της ;
2. Τι μακάβριο έκανε παλαιότερα ένας άρχοντας στην κόρη του σε μια ανάλογη περίπτωση ;
3. Πού αποδίδει ο πατέρας Βιολάντης τη συνέπεια του Χρηστάκη στα ραντεβού του ;
4. Τι μηνιαίο μισθό παίρνει ο Χρηστάκης ;
5. Τι ζητάει επίμονα ο Βιολάντης να του δώσει ο Χρηστάκης ;
6. Πώς θα αντιδράσει ο Χρηστάκης στις απειλές του γερο Βιολάντη ;
7. Πού βρίσκεται η Στέλλα την ώρα που συζητά ο πατέρας της με το Χρηστάκη ;
8. Εκνευρίζεται η Στέλλα από τη δειλία του Χρηστάκη ;
9. Ποιος θα χαστουκίσει τη Στέλλα ;
10. Πώς υπογράφει το γράμμα της στο Χρηστάκη η Στέλλα ;
11. Τι ζητάει επιτακτικά από τη Στέλλα ο πατέρας της ;
12. Τι εύχεται πάνω στα νεύρα του ο πατέρας Βιολάντης ;
13. Με ποια πράξη θα κερδίσει τη συγχώρεση του πατέρα της η Στέλλα ;
14. Ποια είναι η σωστή σειρά κινήσεων σ' ένα προξενικό σύμφωνα με τον πατέρα ;
15. Τι άκαρδο πράγμα προτείνει ο πατέρας στη Στέλλα να κάνει ;
16. Ποιος θα μεταφέρει στο Χρηστάκη το καινούριο γράμμα της Στέλλας ;
17. Σε τι ελπίζει πλέον η Στέλλα ;

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

1. Με ποιο τρόπο ασκεί ψυχολογική βία στη Στέλλα ο πατέρας της ;
2. Ποια δικαιολογία προβάλλεται για την απομόνωση της Στέλλας ;
3. Ποιον κατηγορεί η θεία Νόνια για το ότι έμεινε γεροντοκόρη ;
4. Τι ζητάει τώρα πια μόνο ο Βιολάντης για να συγχωρέσει τη Στέλλα ;
5. Πώς χαρακτηρίζει την κόρη του ο Βιολάντης μετά από 12 μέρες φυλακής ;
6. Για τι «ζει» ο Παναγής Βιολάντης ;
7. Σε ποιον θα αναθέσει ο πατέρας να «λογικέψει» τη Στέλλα ;
8. Γιατί δεν μπορεί να παραταθεί άλλο η φυλάκιση της Στέλλας ;
9. Ποια παραχώρηση είναι διατεθειμένος να κάνει στην κόρη του ο πατέρας της ;
10. Πώς νιώθουν τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, πλην Στέλλας, για τον πατέρα;

11. Τον αγαπά ή όχι το Χρηστάκη η Στέλλα ;
12. Ποια απειλή της Στέλλας προκαλεί φρίκη στη μητέρα της ;
13. Τι αρχίζει να καταλαβαίνει η Στέλλα όταν δεν παίρνει απάντηση του Χρηστάκη ;
14. Ποια είναι η μόνη παρηγοριά της Στέλλας τις 12 μέρες της φυλάκισής της;
15. Τι έκανε στο ίδιο διάστημα ο Χρηστάκης ;
16. Ποιο είναι το μόνο πρόσωπο που αγαπά αληθινά τη Στέλλα ;
17. Ποιο άσχημο νέο φέρνει χαρούμενος ο πατέρας της Στέλλας ;
18. Πώς τελειώνει το έργο ;

Ενδεικτική βιβλιογραφία Δικτυογραφία

- Απ. Σαχίνη, *Το νεοελληνικό μυθιστόρημα*, εκδ. Γαλαξίας, Αθήνα 1971.
- *Η παλαιότερη πεζογραφία μας*, εκδ. Σοκόλη.
- *Το φάντασμα*, εκδ. αδελφοί Βλάσση.
- *Μυστικοί αρραβώνες*, εκδ. αδελφοί Βλάσση.
- *Στέλλα Βιολάντη Ισαβέλλα*, εκδ. αδελφοί Βλάσση.
- *Η Άπιστη*, εκδ. αδελφοί Βλάσση.

Πηγές

- Γρηγόριος Ξενόπουλος, "Η ζωή μου σαν μυθιστόρημα. Αυτοβιογραφία", στο: Γρηγόριου Ξενόπουλου, *Άπαντα*, τόμ. 1ος, εκδ. Μπίρης, [1972], β'εκδ., σελ. 55-363.
- Μαρία Τριχιά-Ζούρα, [Η αυτοβιογραφία του Γρηγόριου Ξενόπουλου](#), Διδακτορική Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Φιλολογίας. Τομέας Νεοελληνικής Φιλολογίας, 2001.

Μελέτες για το έργο του Γρηγόριου Ξενόπουλου

- Ελίζα-Αννα Δελβερούδη, «Ο Γρηγόριος Ξενόπουλος στον κινηματογράφο: [Ο κόκκινος βράχος](#) του Γρηγόρη Γρηγορίου», στο: *Γρηγόριος Ξενόπουλος, Πενήντα χρόνια από τον θάνατο ενός αδάνατου (1951-2001)*, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 2003, σ. 189-203.
- Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου, «Τα μονόπρακτα έργα του Γρηγόριου Ξενόπουλου». *Παράθλασις*, τόμ. 8, 2008, σσ. 483-504.
- Στέλλα Βατούγιου, «Ο Γρηγόριος Ξενόπουλος και ο κινηματογράφος», Πρακτικά Συνεδρίου: *Γρηγόριος Ξενόπουλος 50 χρόνια μετά... Συμβολή στην έρευνα του έργου του, Ζάκυνθος 2001*, Πλατύφορος, Αθήνα 2005, σ. 101-120.

Εξωτερικοί σύνδεσμοι

[Μουσείο Γρηγορίου Ξενόπουλου Αρχαιοθετήθηκε](#) 2014-02-05 στο [Wayback Machine](#).

- Το [Ε.Λ.Ι.Α.](#) διαθέτει την βιβλιογραφία του Γρηγορίου Ξενόπουλου σε ψηφιακή μορφή.
- Εδώ μπορείτε να βρείτε μια εκτενή βιβλιογραφία του συγγραφέα [\[1\] Αρχαιοθετήθηκε](#) 2007-02-16 στο [Wayback Machine](#).
- [Γρηγόριος Ξενόπουλος](#) (Αρχείο ντοκιμαντέρ της [ΕΡΤ](#))

Γρηγορίου Ξενόπουλου ΑΠΑΝΤΑ , τόμος 1, εκδ. ΜΠΙΡΗΣ, 1958

Στέλλα Βιολάντη, εκδ. ΦΕΞΗ, 1914

Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – οπτικοακουστικό υλικό www.nt-archive.gr/plays.aspx

www.logotexniki.com/keimena/a---th/arkoude-basileia

Ταινιοθήκη της Ελλάδος www.tainiothiki.gr/v2/index/index/

Πατρική εξουσία www.scribd.com

TsmproukosNI02_ELP44.pdf

- <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL103/57/437,1653/>
- <http://www.kathimerini.gr/217305/article/epikairothta/ellada/sympaghs-h-ellhnikh-oikogeneia>
- <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B109/375/2509,9669/>
- <http://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/123456789/5783/1/%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82.pdf>
- <http://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/123456789/5783/1/%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82.pdf>
- <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B109/375/2509,9667/>
- <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-F103/165/1142,4218/> \